

Дороніна Т.О. Молода викладачка у вищій школі: гендерний аспект професійної адаптації. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 210-річчю Харківського національного медичного університету «Гендер. Екологія. Здоров'я» (Харків, 21-22 квітня 2015 р.)*, Харків: ХНМУ, 2015. С.50-51.

Дороніна Т.О.

МОЛОДА ВИКЛАДАЧКА У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ

Вже у назві публікації відчутний певний розлад, оскільки, по-перше, використання поняття “молодий викладач” значно б розширило тему публікації (залучивши туди не лише жінок, а й чоловіків), по-друге, відчутно і певне вікове обмеження (що таке “молода”, можливо краще – початківець, але як поєднати слова “початківець” з “викладачкою”, значно природніше – “викладач-початківець”).

Власне проблема адаптації молодого викладача достатньо широко представлена у сучасному педагогічному дискурсі, де вона розглядається у колі питань скорочення періоду адаптації, формування їхньої готовності до подолання конфліктних ситуацій та створення сприятливих умов для професійної самореалізації фахівця (О. Харсун). Системний аналіз праць науковців, що вивчають процес професійної адаптації молодого викладача, дозволяє науковцям стверджувати, що адаптація проявляється через: адаптацію до професійної діяльності; адаптацію до викладацького колективу (колеги); адаптацію до студентського колективу; адаптацію до змісту науково-педагогічної діяльності (В. Ковальчук, Т. Федірчик та ін.).

Вважаємо, що проблема адаптації отримує найбільш чітко виражене гендерне забарвлення в адаптації молодої викладачки «до викладацького колективу». Саме тут виникають непорозуміння та конфліктні ситуації, які мають приховано сексистський характер, коли «гумор, доброзичлива іронія, жарт» базуються на зверненні до зовнішніх характеристик та фактів приватного життя. Це питання заміжжя та прихильності керівництва, наявності дітей (чи вагітності), поблажливі побажання «зберегти жіночність» та знайти своє «жіноче щастя» («дєточка, вам треба заміж виходити та дітьми займатися...»). Саме перед молодою викладачкою оточенням актуалізовано питання особистісного (родинного) устрою, її постійно “змушують” відповідати на запит оточення щодо її сімейної спроможності.

Багаторічний досвід роботи у педагогічному колективі переконує в особливій прискіпливості колег саме до молодих викладачок, до молодих

викладачів ставлення поблажливе, протекційне. Особливо чітко це простежується у тому випадку, якщо на роботу приходить викладач-чоловік, це природно (йому треба десь гроші заробляти); якщо з'являється викладачка – молода жінка, вона сприймається як конкурентка (навіщо брати малодосвідчену, коли стільки фахівців?). Більш того, зауваження, які дозволяють собі робити досвідчені колеги, також базуються на привабливості/непривабливості молодої викладачки («ви така симпатична, але так багато ще не знаєте», «ви молода та гарна, вам ще вчитися та вчитися», «ви така красива, ну навіщо вам ця наука» та ін.). Саме молодій викладачці можуть запропонувати розв'язати конфліктну ситуацію за межами навчального закладу («давайте продовжимо розмову в кафе»); можуть зробити та роблять зауваження щодо її зовнішньої відповідності («ви вже не студентка»). Універсальний одяг чоловіка (костюм) взагалі виводить його за межі обговорення питання викладацького дрескоду.

За таких умов і без того емоційно-напружений адаптаційний період призводить до виникнення конфліктних ситуацій. Знаходження у постійному дискомфортному емоційному стані, накопичення негативних емоцій спричиняє депресивні переживання. І без належної підтримки та підготовленості (готовності до стресів) молода викладачка дуже скоро набуває невпевненості, незадоволеності та розчарування у своїй здатності до викладацької роботи.

Звісно, ця публікація – лише поверхова констатація наявності проблеми, яка замовчується, не вважається суттєвою. Головне – професіоналізм (!). Втім, що відчувають молоді викладачки ВНЗ саме через гендерну нечутливість та прихований (відвертий) сексизм колег, все ще залишається скритим. Їхні скарги не сприймаються оточенням та вважаються проявом слабкості, а отже – можуть поставити під сумнів і професійну придатність молодої колежанки. Вважаємо, що проблему необхідно обговорювати, а молодих викладачок вчити стратегіям протидії прихованому сексизму.